

MUINSUSKAITSEAMET

Lp Tõnu Kiviloo
Eesti Ajalooliste Hoonete Ümarlaud
estmoisakool@gmail.com

Teie 10.12.2024

Meie: 1.1-7/2552-1

Kultuurimälestiste nimekirjade korrastamisest

Täname Teid esitatud küsimuste ja hea koostöö eest. Meie kultuurimälestised ehk riikliku kaitse all olev kultuuripärand vajab aeg-ajalt hindamist ning mälestiste andmed ülevaatamist ja vajadusel korrastamist. Eestis on riikliku kaitse all 12 muinsuskaitseala ja üle 26 000 kultuurimälestise. Kultuurimälestiste nimekirja korrastamise eesmärk on välja selgitada, kas see, mis on aastakümnete jooksul olnud riiklikus nimekirjas: on säilinud, kõnetab meid endiselt ja on meile niivõrd oluline, et seda riiklikul tasandil hoida. Samuti on oluline üle vaadata ja täiendada mälestiste andmeid, et need oleks korrektsed. Vastused Teie küsimustele:

1. Meil on hea meel, et muinsuskaitseobjektide inventuur on praeguse Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammis¹ ühe olulise tegevusena välja toodud kahe punkti all:
 - a) *Analüüs ja ettepanekud muinsuskaitseobjektide inventeerimiseks.* Kultuuriministrile tutvustati 6. Novembril 2023.a ülevaadet probleemkohtadest, ettepanekuid inventuuri fookuste, tegevuste ning ajakava osas. Hiljem on neid tegevusi tutvustatud erinevatele koostööpartneritele sh Eesti Ajalooliste Hoonete Ümarlaud ühistel kohtumistel ja on leitavad ka Muinsuskaitseameti kodulehelt.² Samuti toimus 17. aprill 2024.a. seminar, tutvustamaks kultuurimälestiste nimekirjade korrastamist. Seminar on ka järelvaadatav.³

Toome veelkod välja nimekirjade korrastamise peamised tegevussuunad:

- Kultuurimälestiseks tunnistatud mälestiste andmete ülevaatamine ja probleemkohtade tuvastamine.
- Mälestiste andmetes puuduste ja ebatäpsuste kõrvaldamine.
- Mälestiseks olemise muutmine (piiride määramine või täpsustamine jms).

¹ <https://valitsus.ee/valitsuse-eesmargid-ja-tegevused/valitsemise-alused/tegevusprogramm-ja-selle-taitmine>

² <https://www.muinsuskaitseamet.ee/amet-koostoo-uudised-ja-kontakt/arendus-ja-koostooprojektid/malestiste-nimekirjade-korrastamine>

³ <https://www.muinsuskaitseamet.ee/andeks-kas-teil-veel-ruumi-seminar-kultuurimalestiste-nimekirjade-korrastamisest>

- Mälestiseks olemise lõpetamine (mälestis on hävinud, ei vasta riikliku kaitse eeldustele, on topelt kaitse all või teise mälestise osa, ei ole leitav ega tuvastatav ja on piisav alus arvata, et mälestis ei ole säilinud).
- Ehitis- ja kunstimälestiste väärtuspõhine hindamine.
- Mälestiseks tunnistamise ettepanekute koondamine ja valikute tegemine.

b) 2026. aasta detsembris annab kultuuriminister Vabariigi Valitsusele *ülevaate muinsuskaitseobjektide inventuurist*.

2. 2024. aastal oli nimekirjade korrastamise üheks peamiseks fookuseks topelt kaitsega, leidmata ja hävinenud mälestiste tuvastamine ning vajadusel kaitse lõpetamise ettevalmistamine. Samuti täpsustati selle protsessi käigus märkimisväärselt arheoloogiamälestiste asukohti Maa-ameti kaardil. Arvestades mälestiste liike, siis ei ole mõistlik kokkuleppida ühtset meetodikat, mis sobiks nii kunstimälestisele, ehitismälestisele või näiteks ajaloolisele looduslikule pühapaigale. Küll on meetodikate aluseks kultuuriministri määrus *“Mälestise liikide ja muinsuskaitseala riikliku kaitse üldised kriteeriumid ning muinsuskaitsealal asuvate ehitiste väärtusklassid”*.⁴

Sel aastal valmistati ette ja osaliselt piloteeriti hindamismetoodikaid ehitismälestiste väärtuspõhise hindamise läbi viimiseks. Muinsuskaitseameti tellimisel koostas AB Artes Terrae „Hävinenud ehitismälestistest parkide ja alleede tuvastamise meetodika“. Meetodikat piloteeritakse Jõgeva maakonnas, kokkuvõtte sellest valmib 2025.a. jaanuari lõpuks. Arhitektuuriajaloolane Leele Välja koostas „Eesti õigeusu ehituspärandi analüüs ja hindamise metodoloogia välja töötamine ning ettepanekute tegemine õigeusu ehituspärandi osas riikliku kaitse kehtestamiseks ja/või lõpetamiseks“. Töö valmib detsembris 2024.a. ja on pilootprojektis ehitismälestiste väärtuspõhise hindamise läbi viimiseks.

3. 2024.a. eelarve oli 232 123.€, see sisaldab nii tööjõu- ja majandamiskulusid. Nagu eelpool viidatud, siis sel aastal oli nimekirjade korrastamise fookuses topelt kaitsega, leidmata ja hävinenud mälestiste tuvastamine ning vajadusel kaitse lõpetamise ettevalmistamine. Samuti täpsustati selle protsessi käigus märkimisväärselt arheoloogiamälestiste asukohti Maa-ameti kaardil. 2025.a. eelarve ei ole kinnitatud. Juhime tähelepanu, et riigieelarve võeti Riigikogus vastu 11. detsember 2024 ja Muinsuskaitseamet ei saa oma eelarvet enne Riigikogu ja Kultuuriministeeriumi kinnitada. Küll on 2025.a. planeeritud nimekirjade korrastamise eelarveks esialgu vähemalt 200 000.€, kuid see täpsustub tuleva aasta algul. 2025.a. eesmärkideks on muuseas: hävinenud ja leidmata mälestiste kaitse lõpetamise ettevalmistamine, jätkata parkide hindamisega, arheoloogiamälestiste asukoha täpsustamised, piiride ja kaitsevööndite lisamine; ehitismälestiste väärtuspõhise hindamisega jätkamine (mõisad, kirikud); alustada kunstimälestiste väärtuspõhise hindamisega, alustada isikutega seotud hooned (ajaloomälestised) hindamist, kalmistute piiride täpsustamised.
4. Ehitismälestiste väärtuspõhise hindamise ettevalmistamiseks moodustati tööruhm, kuhu kuulusid Kaire Tooming, Kais Matteus, Ilme Mäesalu ja Tarvi Sits Muinsuskaitseametist ning välised eksperdid akadeemik Mart Kalm, arhitektuuriajaloolased Oliver Orro ja Leele Välja. „Hävinenud ehitismälestistest

⁴ <https://www.riigiteataja.ee/akt/110112020007?leiaKehtiv>

parkide ja alleede tuvastamise meetodika“ tutvustati maastikuarhitektuuri eksperdinõukogus.

Lõplikud kokkuvõtted 2024. aastast on veel koostamisel, kuid võime tõdeda, et nimekirjade korrastamine on läinud hoogsalt käima. Kui sel aastal oli veel valdavalt andmestiku korrastamist ja tehnilisemat laadi muudatuste täpsustamist ning ettevalmistavaid tegevusi väärtuspõhiseks hindamiseks, siis järgmisel aastal on oluline fookus väärtuspõhisel hindamisel ja hävinenud mälestiste välja selgitamisel ning nende kaitse lõpetamise ettevalmistamisel.

Ühtlasi kasutame võimalust ja kutsume Teie esindajaid 2025. aasta alguses kohtumisele, et täpsemalt tutvustada valminud meetodikaid ning rääkida lähemalt uue aasta plaanidest. Kuigi ajakava on pingeline ja mälestiste hindamisel on erinevaid arvamusi ning küsimusi, siis usume, et ühiselt suudame astuda väga pika sammu edasi ning esile tõsta meie ühise pärandi kõige väärtuslikumat osa.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt, kuupäev digiallkirjas)

Tarvi Sits
Projektijuht
Tel 51 24 253

Teadmiseks: Kultuuriministeerium